

Yard. Doç. Dr. Zeki Salih ZENGİN

**İlk Dönem Osmanlı
Vakfiyelerinden Serez'de
Evrenuz Gazi'ye Ait
Zâviye Vakfiyesi**

Evreuz Gazi, Karesi Beyliği'nin ileri gelen şahsiyetlerinden birisi iken bu beyliğin Orhan Bey tarafından Osmanlı topraklarına katılması sonucu babası İsa Bey, yeğeni Fadıl Bey, Ece Yakup ve Hacı İlbeyi gibi ileri gelenlerle birlikte Osmanlı hizmetine girerek Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarına geçişinde ve bu bölgenin ilk fetih yıllarında önemli hizmetleri görülen bir akıncı beyi ve komutandır¹. Evrenuz Gazi'nin babası İsa Bey'in Osmanlı hizmetine oğlu ile birlikte girdiği ve yapılan akınlardan birinde şehit olarak Pravişte (Radovište)'de Uraniye (İvraniye) kazasına bağlı Sırcık (Kırcık) köyünde defnedildiği belirtilir². III. Mehmet (1595-1603) devrinde Evrenuz Gazi'nin evladı için verilen bir temliknamede bu mevki Köstendil Sancağı'nda Kutça civarında Pırangı köyü olarak tarif edilmiştir³.

Rumeli fethinin ilk yıllarında Hacı İl-beyi'nin maiyetinde askerî faaliyetlerde bulunan Evrenuz Gazi, I. Murad'ın (1362-1389) 765/1363 tarihindeki Edirne fethine katılmıştır⁴. Edirne'nin fethinden sonra askerî harekâta bir süre ara verip, ele geçirilen yerlerin idarî taksimatına başlayan I. Murad, Rumeli arazisini "Rumeli Beylerbeyliği" haline getirmiş, hudut boylarını da hem hizmetlerinin karşılığı hem de sınırların güvenliği için ileri gelen komutan ve devlet adamlarına "uç" olarak vermiştir. Evrenuz Gazi'yi Rumeli'deki ilk uç beyi olarak görüyoruz⁵.

787-792/1385-1389 yılları arasında hacca giden Evrenuz Gazi dönüşünde 792/1389 yılındaki Kosova Savaşı'na katılmıştır. Yıldırım Bayezit (1389-1402) döneminde de Serrez'deki üssünden Arnavutluk'a akınlarda bulunan Evrenuz Gazi'ye 792/1390 yılında berat verilmiştir⁶.

Fetret devrinde önce Rumeli'ye hâkim olan Süleyman Çelebi'nin yanında kalan Evrenuz Gazi, Süleyman Çelebi'nin tutarsız hareketleri yüzünden kendisine gücenerek 814/1411 yılında Musa Çelebi'ye katılmış, daha sonra da Mehmet Çelebi'ye (1413-1421) gizlice haber göndererek, şayet kardeşi ile savaşmayarak Sırbistan'a sefere çıkarsa bazı komutanlarla kendisine katılacağını bildirmiş, ardından da Mehmet Çelebi'nin Sırbistan üzerine yürümesi üzerine kendisine katılmıştır⁷.

820/1417 yılında Vardar Yenicesi'nde vefat eden Evrenuz Gazi'nin Osmanlı hizmetine 736/1335 yılında girdiği ve 84 yıl hizmet ettiği göz önüne alınırsa; vefatı sırasında yaşının 100 civarında olduğu tahmin edilebilir.

Evrenuz Gazi'nin vefatından sonra oğullarından Ali ve İsa Beylerin önemli akıncı beyleri olarak vazife yaptıkları görülmektedir⁸. Akıncılığın faal olduğu XVI. asrın başlarına kadar Evrenuzoğulları önemli hizmetlerde bulunmuşlar; ancak bu tarihlerden sonra akıncılığın önemini kaybetmesiyle birlikte bu ailenin de şöhreti zayıflamaya başlamıştır. Bununla birlikte bu aileden bazılarının Evlâd-ı Fâtihân denilen yeni tarz-daki yörük teşkilatının komutanları arasında bulundukları görülmektedir⁹.

B. EVRENUZ GAZİ VE EVLADINA VERİLEN TEMLİKNAMELER:

Evrenuz Gazi'nin Serrez'deki zâviye vakfiyesi hakkında bilgi vermeden önce çeşitli dönemlerde Evrenuz Gazi ve evladına verilmiş temliknamelerden bahsetmeyi uygun buluyoruz. Zira kurulan ve yakın dönemlere kadar varlığını sürdüren vakıf ile verilen bu temliknameler arasında ilgi kurmak mümkündür.

¹ Mehmet Neşri, *Neşri Tarihi I*, Yayınlayan: F. Reşit Unat/M. Altay Köymen, TTK Basımevi, Ankara 1987, s. 165; Şehabettin Tekindağ, "Süleyman Paşa", *İslam Ans. XI*, İstanbul 1970, s. 192; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, TTK Basımevi, Ankara 1982, s. 155, 156, 563, 569; Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya ve Tenvîr-i Hulefa II*, İstanbul 1969, s. 537, 539.

² İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Evrenuz Gazi", *İslam Ans. IV*, İstanbul 1945, s. 415; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 562.

³ Osman Ferid, "Evrenuz Gazi Hanedanına Ait Temlikname-i Hümayun" *TOEM*, Nisan 1331, Sayı: 31, s. 438.

⁴ Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Sadeleştiren: Nihal Atsız, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1985, s. 55; Mehmet Neşri, *Neşri Tarihi I*, s. 185; Uzunçarşılı, "Evrenuz Gazi", s. 415.

⁵ M. Tayyib Gökbilgin, "Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları", *Belleten XX*, s. 247; Mehmet Neşri, *Neşri Tarihi I*, s. 201; Aşıkpaşaoğlu Tarihi, s. 58.

⁶ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Çandarlı Vezir Ailesi*, TTK Basımevi, Ankara 1986, s. 29.

⁷ Mehmet Neşri, *Neşri Tarihi II*, 327, 485, 511; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, 564.

⁸ Mehmet Neşri, *Neşri Tarihi II*, s. 623; Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya II*, s. 672; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 564; Uzunçarşılı, "Evrenuz Gazi", s. 416, 418; İsmet Parmaksızoğlu, "Evrenuzoğulları", *Türk Ans. XVI*, Ankara 1968, s. 46.

⁹ Uzunçarşılı "Evrenuz Gazi", s. 418.

Rumeli'nin fethi sırasında ele geçirilen arazinin taksim edilerek bir kısmının ileri gelenlere belirli esaslarla dağıtıldığı bilinmektedir¹⁰. Evrenuz Gazi'ye de yaptığı hizmetlerin karşılığı olarak, bütün tasarruf hakkı kendisine ait olmak üzere geniş araziler ve verilen hakkı resmi olarak bildiren bir temlikname verilmiştir. Dr. F. Von Kraelitz tarafından 1911 yılında yayınlanan¹¹ ve Berlin Kraliyet Müzesi'nde bulunan¹², ilk Osmanlı padişahlarına ait dört berattan birisi olduğu belirtilen ve 788/1386 tarihinde Bursa'da yazılan bir vesikadan anlaşıldığına göre I. Murad, Evrenuz Gazi'ye Gümölcine, Serez, Manastır, Behleste ve Hûrişte¹³ bölgelerini sancak olarak vermiştir. Temliknamenin son kısmı konumuzla yakından ilgilidir. Burada I. Murad, Evrenuz Gazi'nin bazı köyleri vakfetmek isteğinden bahsederek "... imdi fetheyletiğin vilayetten ne kadar vakfedersen makbulümdür ve evladına riayet hususu başım üzeredir. Benden sonra Devlet-i Osmanî benim evladımdan her kime müyesser olursa sana ve senin evladına ki riayet etmeye lânetüllahi ve melâiketihî ve'n nâs aleyhim ecmaîn üzerlerine olsun, ve yarın kıyamet gününde dîvân-ı mahşerde davacı olup husûmet ederim. Bu hususta hatırına şüphe getirmeyesin" diyerek bu isteğe olumlu cevap vermiştir.

Friedrich Von Kraelitz'in bu neşrinden az sonra Osman Ferid tarafından, Evrenuz Gazi'nin o tarihte hayatta bulunan torunlarından Selim Paşa nezdindeki temlikname neşredilmiştir¹⁴. Sözü edilen temlikname, Defterhane-i Âmir'e'de bulunan 1012 Cumâdelülâ /1603 Ekim tarihli asıl nüshasından 1179 Muharrem/1765 Haziran tarihinde yazılmıştır ki buna göre asıl olduğu belirtilen nüsha III. Mehmet (1595-1603), sûret olan ve Selim Paşa'nın elinde bulunan nüsha ise III. Mustafa (1757-1774) dönemlerine tekabül etmektedir. Temliknamede, Evrenuz Gazi'ye "Vardar tevâbiinden Valtos hassı, Gölka ve Malıcaı adlı köylerin haracı, ispençesi hudut ve sınırları ile birlikte hibe ve temlik edildiği, sınırları Selânik Kadısı Mevlânâ Şemsüddin ve Umur adındaki bir kişi tarafından belirlenip I. Murad ve II. Bayezid'a (1481-1512) arzedildiği, bunların ve daha sonra da II. Mehmet'in mukarrer tutmaları üzerine temliknâmenin verildiği belirtilmiştir. Ecdâdının verdikleri bu temliknâmeyi III. Mehmet de yenilemiştir. Vesikada daha sonra

Gümölcine ve Ağarcan civarında Köster Çiftliği adı ile bilinen Enbar ve Köçmek köyleri bağ ve değirmenlerinin temlik edildiği belirtilmiştir. Aynı yerde II. Bayezid zamanında aynı sınırların, vakıf köylerin ve Köstendil Sancağı'nda Kutça civarında Pırangı adlı köyün ve diğer vakıfların mukarrer tutulduklarından bahsedilmektedir¹⁵.

Elimizde bulunan Evrenuz Gazi'ye ait diğer bir temlikname sûreti ise Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır¹⁶. Çelebi Mehmet (1413-14217) tarafından verilen ve 816/1413 tarihli bu vesikada Musa Çelebi'nin Rumeli'deki hâkimiyeti sırasında kendisine Vardar civarında Valtos hassını, Gölka ve Malıcaı köylerini mülk verdiğini, sınırları belirlemek üzere Selânik Kadısı Mevlânâ Şemsüddin ve Umur adlı şahısların gönderilip, kendisine bu sınırları içine alan mülkname verildiği ifade edilmektedir. Çelebi Mehmet de kardeşinin verdiği bu mülknameyi mukarrer tutmuş, ölümünden yaklaşık bir ay sonra yenilemiştir. Belirtilen sınırlara Çelebi Mehmet, Gümölcine civarında Köstemezük çiftliğini, bağ, bostan ve değirmenini de ilave ederek Evrenuz Gazi'ye satış, hibe ve vakıf konularında tam tasarruf hakkı vermiştir. Bu sınır ve hakların, kendisinden sonra gelen hükümdarlar tarafından da tanınmasını kesin bir dille istemiştir. Elimizdeki bu vesika orijinal olmayıp, 1949 yılında Sami Evrenuzoğlu'ndan alınan aslından bir nüshadır.

¹⁰Münir Aktepe, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumelinin Türkler Tarafından İskanına Dair", *Türkiyat Mecmuası X*, İstanbul 1953, s. 299-312.

¹¹F. Von Kraelitz, "İlk Osmanlı Padişahlarının İhdas Etmis Oldukları Bazı Beratlar", *TOEM*, Sayı: 28, Teşrinievvel 1330, s. 242-250.

¹²Yukarıda verdiğimiz F. Von Kraelitz'e ait yazıda bu belgelerin Pertsch, V. *Verzeichni der Turk. Handschriften der Kgl. Bibliothek zu Berlin*, Berlin 1889, p. 223, 4 (No: 260)'de bulunduğu belirtilmektedir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda bahsedilen Evâil-i Şevval 788/Eylül-Ekim 1386 tarihli bu belgenin diğer bir örneğinin İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde de bulunduğunu tespit ettik. Bk. BOA. Yıldız Esas, 33/2320/73/91.

¹³Rumeli'de bulunan bu yerlerden Behleste ve Hûrişte, Manastır Vilayeti'nin Görice Kazasına bağlı nahiye merkezleridir.

¹⁴Osman Ferid, "Evrenuz Bey Hanedanına Ait Temlikname-i Hümâyûn", *TOEM*, Sayı: 31, s. 432.

¹⁵Osman Ferid, "Evrenuz Bey Hanedanına Ait Temlikname-i Hümâyûn", *TOEM*, Sayı: 31, s. 433-437.

¹⁶Defter No: 2108, Sıra No: 78, s. 77.

Evrenuz Gazi, kendisine verilen tasarruf hakkını kullanarak Çelebi Mehmet'in tahta geçişinden iki yıl sonra 818/1415 tarihinde vakfiyede belirtildiği üzere, kendisi verilen mülkün bir kısmını, kendi tabiri ile "Mallarının özü ve emlâkinin en güzellerini" vakfetmiştir. Vakfiyede adı geçen köylerin sınırlarının tafsilatı hususunda Çelebi Musa döneminde verilen vesikadan söz edilmektedir. Diğer taraftan elimizdeki bu belge Osman Ferid'in neşrettiği belgedeki kapalı bazı noktaları da aydınlatmaktadır. III. Mehmet'in verdiği temliknamede, Vardar civarındaki arazi- den başka Gümülcine çevresinde sonradan verilen bazı köylerden bahsedilmekte; ancak bu ilavenin ne zaman yapıldığı belirtilmemektedir. Çelebi Mehmet dönemine ait belgeden, bahsedilen arazinin bu hükümdar zamanında verildiği anlaşılmaktadır.

Evrenuz Gazi'ye verilmiş değişik dönemlere ait bu vesikalardan anlaşıldığı üzere, yaptığı hizmetlere karşılık olarak Serrez, Gümülcine ve Vardar civarındaki bazı yerlerin tasarruf hakkı kendisine bırakılarak mülk olarak verilmiştir. Evrenuz Gazi de kendisine verilen hakkı kullanarak bu geniş arazi içerisinde çeşitli vakıflar kurmuştur. Onun, vakfiyesi elimizde bulunan Serrez'deki vakfından başka Selanik, Gümülcine ve Vardar Yenicesi'nde de vakıfları vardır¹⁷. Evliya Çelebi, *Seyahatname*'sinde Vardar Yenicesi'nde Evrenuz Gazi'nin vakıflarından uzun uzun bahseder. Şehirde Evrenuz Gazi'nin vakfettiği medrese, han, kervansaray ve hamam bulunmaktadır. Medrese talebelerinin ve kervansarayda kalan misafirlerin yemek ve diğer birtakım ihtiyaçları vakıf tarafından ücretsiz karşılanmaktadır¹⁸. Şehrin kuzeybatı yönündeki yaylada bulunan dükkân, han ve hamam da Evrenuz Gazi tarafından yaptırılmış olup hepsi vakıftır. Vardar Yenicesi gölünün mahsüllerinden elde edilen gelir ve kanun gereği alınan öşür ve aded-i aġnâm mütevellî tarafından toplanıp gerekli yerlere sarfedilmekte idi¹⁹. Bundan başka Selânik Sancaġı'nın Karakarye Kazası'na baġlı bir nâip-lik olan Avurdos Kasabası'nı²⁰ ve babasının türbesinin bulunduğu Köstendil Sancaġı'nda Kutça civarında Pırangı Köyü'nü vakfetmiştir²¹.

C. EVRENUZ GAZİ'NİN SEREZ'DEKİ ZAVİYE VAKFİYESİ:

Evrenuz Gazi'nin Serrez'deki zâviyesine tahsis ettiği vakıflar hakkında bilgi veren elimizdeki 818/1415 tarihli vakfiyenin orijinali Evrenuz Gazi'nin torunlarından Sami Evrenuzoġlu'na ait olup kendisinin talebi üzerine 1944 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kayıt ve tescil edilmiştir²².

818/1415 tarihinde Gelibolu Kadısı Muhammed İbn-i Hâc tarafından yazılan Arapça vakfiye, Allah'a hamd ve Rasûlüne salât ve selamdan sonra dünyanın geçici; ancak burada yapılan hayırların kalıcı oluşundan ve değerinden bahsederek başlar. Daha sonra yaptırılan zaviyenin ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere vakfedilen yerler belirtilmektedir ki bu yerleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Vardar Nahiyesi'ndeki Valtos adlı göl ile Gölka ve Malıcaı adlı köyler,
2. Zihna Vilayeti'ndeki Dunba adlı köy²³,

¹⁷ Bu vakıfların Osmanlı Devleti'nin son dönemlere kadar ayakta kaldığı çeşitli belgelerden anlaşılmaktadır. Bk. BOA. Cevdet Evkaf, No: 22958, 26134, 27329, 1765, 9505. Bu konuda ayrıca, Bk. Machiel Kiel, "The Oldest Monuments of Ottoman - Turkish Architecture in The Balkans", *Sanat Tarihi Yıllığı XII*, 1982, İstanbul 1983, s. 117-144; Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions (XVe et XVIe s)*, Athenes 1995.

¹⁸ Evliya Çelebi, *Seyahatname VIII*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1985, s. 25-26.

¹⁹ Evliya Çelebi, *Seyahatname VIII*, s. 26.

²⁰ Evliya Çelebi, *Seyahatname VIII*, s. 31.

²¹ Osman Ferid, "Evrenuz Bey Hanedanına Ait Temlikname-i Hümayun", s. 438; Uzuncarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 562. Evrenuz Gazi'nin Makedonya Bölgesindeki vakıfları için, Bk. Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions*, s. 139-140.

²² M. Fuat Köprülü ve M. Şerafeddin Yalıtıkaya tarafından incelenerek orijinal olduğu tespit edilen vakfiyenin aslı kayıt ve tescil edildikten sonra Süleyman Sami Evrenuzoġlu'na iade edilmiştir. Vakfiyenin kaydedilen Arapça metni ve tercümesi Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 2113/1 ve 2108/72 numaralı defterde bulunmaktadır. Ancak bizim burada verdiğimiz tercüme, tarafımızdan yapılmıştır. Evangelia Balta, Evrenuz Gazi'nin bu vakfının idaresi hakkında Makedonya ve Selanik arşivlerinde geniş bilgilerin olduğundan bahsetmektedir. Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions*, s. 140. Ancak bizim bu kaynaklara ulaşmamız mümkün olamamıştır.

²³ Evangelia Balta, 1454 tarihli bir beratta bu köyün gelirinin vakıf için kullanılacağına dair bilginin olmadığından bahsetmekte; ancak XVI. asrın başlarında, hatta 1910 yılına kadar bu köyün tüm gelirine sahip olduğunu belirtmektedir. Bk. Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions*, s. 140-141, 143.

3. Serez'deki menzili, dükkânları, müstemlatı ile evinin tamamını, Zekerîya adlı bahçesini, bu bahçeye yakın üzüm bağlarını, tarlalarını, bahçe ve bağ arasındaki evlerin tamamını ve değirmen,

4. Bolka adlı köyün tamamı,

5. Serez yakınlarındaki Karasu adlı tarla,

6. Ulu Bahçe adlı meyvalık ve bağ.

Vakfiyede Valtos havalâsi ile Gölka ve Malıca köylerinin sınırları ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Evrenuz Gazi'nin Serez'deki bu vakfının amacı genel olarak zaviyede konaklayan misafirleri imkânlar ölçüsünde ağırlamak, yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bunun yanı sıra şayet pişen yemeklerden artan olursa çevredeki fakir ve muhtaçlar da bundan istifade edebilecektir. Her ne kadar vakıftan zâviye olarak bahsedilmekte ise de taşıdığı özellikler itibarıyla bu kurumun tasavvufî anlamda bir tarikat zaviyesi olmadığı anlaşılmaktadır; ancak Osmanlılar döneminde zâviye tabiri tarikat mensuplarının barındıkları ve faaliyet gösterdikleri kurum dışında yolculara ve muhtaçlara yiyecek ve barınma imkanı sağlayan kurumlar için de kullanılmaktadır²⁴. Nitekim aynı dönemde bu özellikte diğer bir zâviye vakfı Bursa'da görülmektedir. Çandarlı-zâde Ali Paşa'nın 808/1405 tarihinde tesis ettiği vakıf genel özellikleri ile Evrenuz Gazi'nin Serez'deki zâviye vakfına benzetilmektedir²⁵.

Evrenuz Gazi'nin Serez'deki vakfının hangi kurallar içinde ve kimler tarafından yönetileceği vakfiyede geniş olarak açıklanmıştır. Vakfın idaresinde yetki ve sorumluluklar genel olarak mütevellîye verilmiştir. Evrenuz Gazi, hayatı boyunca kendisinin veya kendisinin tayin ettiği birisinin, kendisinden sonra da büyük oğlu Burak Bey'in mütevellî olmasını şart etmiştir. Daha sonra mütevellî olacak kişilerde ise üç şart aranmaktadır: Birincisi, Evrenuz Gazi'nin neslinden olmak, ikincisi, dürüst ve salih bir kimse olmak, üçüncüsü ise erkek olmaktır. Mütevellî, vâkıfın kendi oğullarından birisinin veya oğullarından hayatta olan yoksa oğullarının oğullarından salih olanlarından birisi olacak ve bu sıra derece itibarıyla devam ettirilecektir. Vâkıf, kızlarına, oğullarının kızlarına ve kızlarının oğullarına hiçbir şekilde

tevlîyet hakkının verilmemesini şart koştaktadır. Şayet Evrenuz Gazi'nin neslinden salih bir erkek kalmamış ise bu takdirde kadı ve ileri gelen salih kimselerin kararlaştıracakları, vâkıfın soyundan olan veya olmayan herhangi ehil bir kişiye mütevellî olmak hakkı verilebilecektir.

İslam Hukuku'nda mütevellî olacak kişide erkek olmak şartı aranmamasına²⁶ rağmen Evrenuz Gazi'nin kendi neslinden gelen kadınlara ve erkek de olsa çocuklarına hiçbir şekilde mütevellîlik hakkı vermemesini zamanın mevcut hukukunun bir gereği değil, vâkıfın kendi düşünce ve isteğinin sonucu olarak değerlendirmek uygun görünmektedir. Nitekim yaklaşık olarak aynı dönemlere ait 866/1461 tarihli diğer bir vakfiyede, oğulların neslinin kesilmeden sonra kızların da mütevellî olabilecekleri belirtilmektedir²⁷.

Vakfın toplam gelirlerinden (gâlle) 1/10'u mütevellîye tam tasarruf hakkı ile verilecektir²⁸. Kalan kısmı, belirlendiği şekilde personel harcamalarına ve vakfın diğer ihtiyaçlarına sarfedildikten sonra bir artış (bütçe fazlalığı) olursa, artan bu miktarı yine vakıf için harcama yetkisi mütevellîye verilmiştir. Zâviyedeki görevliler ve kendilerine tahsis edilen miktarları şu şekilde gösterebiliriz:

GÖREVLİ

ALDIĞI MİKTAR

Mütevellî	Toplam gelirin 1/10'u
Serez Kadısı	yevmiye 1 dirhem
Ahi (Vekil-i Harç)	yevmiye 3 dirhem
İmam	yevmiye 2 dirhem
Kâtip	yevmiye 1 dirhem
Müezzin	yevmiye 1 dirhem
Hafızlar	yevmiye 4 dirhem (toplam)
Feke (Nakîb-i Zâviye)	yevmiye 1 dirhem

²⁴ A. Yaşar Ocak, "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi* XII, s. 250.

²⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Çandarlı-zâde Ali Paşa Vakfı", *Belleten* XX, s. 549-578.

²⁶ Ö. Nasûhi Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiye ve İstihlât-ı Fikhiye Kâmusu* V, İstanbul 1969, s. 69.

²⁷ A. Himmet Berki, "İslamda Vakıf, Zağanus Paşa ve Zevcesi Nefise Hatun Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi* IV, s. 19-38.

²⁸ Vakfın XVI. asrın başlarındaki gelirleri hakkında bilgi için, Bk. Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions*, s. 142.

Serez Kadısı, hukûkî olarak vakfın yönetimi ile ilgilendiği, mütevellîye nezâret ve yardım ettiği için kendisine bir dirhem yevmiye tahsis edilmiştir. Ahi olarak adı geçen görevli, alış-veriş ve zaviyenin eksiklerinin giderilmesi için yapılan harcamaların hesabının tutulmasından sorumlu vekil-i harçtır. Bu görevin Evrenuz Gazi'nin azatlığına ve onun evlatlarına, şayet nesli kesilirse mütevellînin tayin edeceği uygun bir kişiye verilmesi şart koşulmuştur. Feke olarak adı geçen görevli, zaviyenin nakibi yani mütevellînin yardımcısı ve zaviyenin işlerini görüp gözeten kişidir²⁹. Feke adlı bu görevlinin 869/1464 tarihli bir vakfiyede kassâm olarak geçtiği görülmektedir³⁰; ancak vakfiyemizde bu görevlinin, zaviyenin nakibi olduğu açıkça belirtilmemiştir.

Vakfın gelirlerinden görevlilere ödenen ve ihtiyaçlara harcanan miktar ayrıldıktan sonra artan kısım ile sabah, akşam günde iki öğün yemek çıkartılıp, ekonomik durumu ne olursa olsun zaviyede konaklayan herkes, şayet artarsa zaviyeye komşu fakir ve muhtaç kimseler de bu yemekten faydalanacaktır.

819/1416 tarihli belgeden anlaşıldığına göre Evrenuz Gazi, yaptığı vakfın iptalini istemiş; ancak bu talep mahkeme kararı ile reddedilmiştir³¹. Bununla birlikte sözü edilen bu durum Evrenuz Gazi'nin vakfından gerçekten vazgeçtiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Zira Osmanlı vakıf hukukunda vakfın tescil edilerek hukûkî bağlayıcılık kazanabilmesi için vâkıf tarafından farazî bir davanın açılıp, gerekli incelemeden sonra kadı tarafından vakfın lüzûmuna karar verilmesi usûlü yaygın olarak kullanılmıştır³² ki belgede sözü edilen hadise de bu usûle uygun olarak gerçekleşmiştir.

Evrenuz Gazi, vakfiyede yer alan, mütevellînin kendisi veya kendisinin tayin ettiği kimsenin olabileceği şartına dayanarak mevcut mütevellî Doğan'ı görevinden azletmiş, vefatından sonra da vakıf şartı gereği büyük oğlu Burak Bey Safer 821/Mart 1418 tarihinde mütevellîlik görevine getirilmiştir³³.

Vakfın iptal isteğinin reddedildiğini gösteren belgenin arkasında uzun bir şahitler listesi bulunmaktadır. Bunlardan Umur b. Timurtaş, Kara Timurtaş Paşa'nın dört oğlundan birisidir. Evrenuz Gazi ve Umur Bey Musa Çelebi'nin yanında birlikte bulunmuşlar; ancak daha sonra Evrenuz Gazi, Çelebi Mehmet'e katılırken Umur Bey,

Çelebi Musa'nın vefatına kadar yanında kalmıştır. Daha sonra II. Murad (1421-1444/1445-1451) zamanında Geriyoğlu Yakup Bey'e elçi olarak gönderilmiştir. Âlim bir kişi olan Umur Bey, Bergama, Biga, Geyve, Bursa, Afyon ve Edirne'de cami ve medreseler yaptırmış, vakıflarda bulunmuştur³⁴. Şahitler arasında adı geçen Sucuoğlu Fetret Devri'nde Musa Çelebi'nin yanından ayrılıp Çelebi Mehmet'e katılan bir komutandır³⁵. Kendisinden Çelebi Mehmet'in memleketlerinin hâkimi olarak bahsedilen Cemal b. Şeyh Ramazan b. Ebî Yezid, Emir Süleyman Çelebi'ye Çandarlı-zâde Ali Paşa'dan sonra vezir olan Şeyh Ramazan b. Bayezid'in oğludur³⁶.

Vakfiyede geçen yer adlarının büyük çoğunluğunun Türkçe olmadığı, hatta bu adların sonradan da değiştirilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca vakfiyenin son kısmında geçen i'ta şartına bakılarak vakfedilen arazi ve mülklerin aynı zamanda başka bir vakfa tahsis edildiği ileri sürülebilir. Zira i'ta şartı, bir malın değişik yerlerle aynı anda vakfedilmesi durumunda, bu malın gelirinden vakıflardan birinin mahrum edilip diğerine verilmesidir³⁷.

Evrenuz Gazi'nin Serez'deki bu vakfı bugün maalesef ayakta değildir³⁸. Bu muazzam vakıf kurtarılamamış ve Yunanlıların elinde hebâ olmuştur³⁹.

²⁹ Bk. A. Himmet Berki, *Vakfa Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler*, Ankara 1966, s. 44.

³⁰ E. Hakkı Ayverdi, "Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri", *Vakıflar Dergisi* VII, s. 22.

³¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No: 2113/1-6. Bk. EK I.

³² Bu konuda geniş bilgi için, Bk. Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, TTK Basımevi, Ankara 1998, s. 99-102.

³³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No: 2113/1-6. Bk. EK II.

³⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 343, 575; A. Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*. Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1982, s. 21, 26, 68; BOA, Cevdet Evkaf, No: 20753; Cevdet Maarif, No: 1138.

³⁵ Bk. Zuhûri Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi III*, İstanbul 1974, s. 238.

³⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 538.

³⁷ Bk. Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s. 194.

³⁸ Evangelia Balta'nın Makedonya arşivlerine dayanarak verdiği bilgilere bakıldığında bu vakfın 1910 yıllarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Bk. Evangelia Balta, *Les Vakıfs de Serres et de Sa Regions*, s. 143.

³⁹ E. Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri I*, İstanbul 1966, s. 525.

EVRENUZ GAZİ'NİN SEREZ'DEKİ ZAVİYE VAKFIYESİ

(Tercüme)

Bismillahirrahmanirrahim

Yardıma ve desteğe muhtaç olmaksızın işleri kolaylaştıran, halk tabakalarının kismetlerini külfetsiz ve zahmetsiz takdir eden, inâyeti ile dinin güzelliğini ve İslâm'ın azametini kemâle erdiren, koruması ile millet-i hanifin bayraklarını yükselten, mülk edinmeyi insanların işlerinin düzgünlüğüne ve hayır yollarını büyük ecirler kazanmaya vesile kılan, sadaka ve vakfı insanlara, avâmın ve ileri gelenlerin faydalanması için meşrû kılan Allah'a hayır yollarını, onların bilgisini ve İslam kurallarının esaslarını ve desteklerini açıkladığı için öyle hamdolsun ki akıllı insanların derin anlayışları onun açıklanmasından mahrum kalırlar, evliyanın vehimleri onu takdir etmekten âciz kalır. Şehâdet ederiz ki Allah'ın şerefli ve aziz bir nesilden yarattığı, bütün yaratılanlara ve ümmetlere gönderdiği Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah, dinlerin berraklığı şüphe ve zulüm bulutları altında kalmayan, yakînlerinin nurları hevâ kabukları ile örtülmeyen O'na ve O'nun soyuna rahmet etsin. Öyle rahmet etsin ki gece ve gündüzler ard arda geldikçe yenilensin, aylar ve yıllar geçtikçe artsın, sağlık, esenlik versin.

Salât ve selamdan sonra, büyük emîrlerin ve kerem sahiplerinin ileri gelenlerin övücü, gazilerinin ve mücahitlerin şahı, kâfirleri ve Hakk'a karşı çıkanları perişan eden, İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı, din bayrağını yücelten, âlimleri ve tâlipleri gözetten, zayıfların ve miskinlerin yardımcısı, iki yeşil meyil ve iki merve arasında tavaf eden Hacı Evrenuz bin İsa'yı -Allah bu ikisinden günahları ve ...⁴⁰ gidersin, büyük fazlı ve keremi ile yardım etsin- Allah, ibadet etme yoluna koyulmaya, hayır işleme saadetine kavuşmaya muvaffak edince O da anladı ki dünya aşağıdır, sonu ölümdür. Yaşayanlar, hemen yola çıkacak misafirler, nimetler ise hemen kaybolacak gölge gibidir. Dünyada bir gün sevinen günlerce mahzun olur. Asıl akıllı olan dünyayı, âhireti kazanmak için isteyen, Hakk'a boyun eğip inadi terk eden kimsedir.

Bu yüzden Rumeli Vilayeti'nde Vardar Nahiyesi'nde mallarının özü ve emlâkinin en

güzeli olan Valtos adlı gölün, Gölka, Malıca adlı köylerin bütün arazilerini, gelirlerini, haklarını, üzerinde bulunan binalarını, yine buralarda bulunan buralara ait sarf edilen az çok ne varsa hepsini, kendisi henüz hayatta, leh ve aleyhindeki kavli ve fiili tasarruflara gücü yeterken tasadduk, habs ve vakfetti.

Göl arazisi ile zikredilen köylerin hudutlarının tafsilatı Sultan Musa bin Bayezid Han'ın -Allah mülkünü müebbet kılsın- emri ile yazılan mezkûr vesikadaki vechile zikredilmiştir. Arazinin sınırlarından ilki Ulu Kavak denilen büyük ağacın olduğu yerdir. Daha sonra buradan Neguryo harâbesi denilen yere, buradan Ballica Irmağı denilen nehrin aktığı yere, buradan Verğarbilo harâbesi denilen yere, buradan iki yolun kavuştuğu yerdeki Usturpi denilen dikilitaş, oradan yine büyük yolun kenarındaki dikilitaş, oradan eski dikili siyah taşın bulunduğu yere, oradan Ağzaşa denilen köye, oradan eski değirmen arazisine, oradan mezkûr gölün kenarındaki Lârâ denilen köye kadardır. Lârâ denilen köyün sınırları ve âlâmetleri etrafındaki dikili taşlardan dolayı tahditten müstağnîdir. Kible cihetindeki mezkûr gölden ayrılmış derelerin arazisi ve onlardan oluşmuş balık avlanan gölcükler bu gölün sınırları içine dahildir. Valcındır adlı ilk dere Lârâ köyüne ulaşır. Derelerden ikincisine Kerumid, üçüncüsüne Bîrzâk, dördüncüsüne Vilazol denir. Bunlar Bürgârmûr denilen tarlaya, ondan geçip mezkûr gölün suyunun aktığı yere varır, sonra denize ulaşır. Bu nehirdeki geçit yeri mezkûr gölün sınırları içindedir. Balıkların avlandığı yer arazisi mezkûr gölün sınırları içindedir. Daha sonra sınır mezkûr geçitten döner ve çorak arazide dikilitaşın bulunduğu yerden geçer, sonra buradan Gölka ve Eledostorya'ya ulaşan yola, oradan Küçük İdris etkinliğine girer ve kuzeye saparak bu sınırdan çıkar ve tepe üzerinde dikili taşın bulunduğu yere ulaşır ve mezkûr gölün iki tarafını takip ederek Hamza Reis Köyü'nün ortasında dikilen taşın bulunduğu yerden geçer, buradan da kuzeye saparak Çatal Höyük denilen tepeye ulaşır. Buraya uğramadan, sınırları tarif konusunun başında zikredilen Ballica Irmağı'na ulaşır. Daha sonra eski Vardar Suyunun denize karıştığı gediğe çıkar, buradan

⁴⁰ Vakfiyede okunamayan yerler noktalarla belirtilecektir.

Namûk ve Munîk tarlalarına buradan da yola ulaşır. Buradan Menekşe Mezarlığı'ndaki iki yol kavşağına, oradan odun toplanan dağdan geçen yola, oradan Nalusko Harabesi'ndeki dikilitaş'a, oradan Fındık Deresi denilen vadiye ulaşır, sonra bu vadiden üzerinde nişan olarak dikilmiş taş bulunan Eski Hisarlık denilen yere, oradan da kör kuyuya çıkar. Oradan da Yakup köyüne giren yola ve Vardar Nehri'ne, oradan dikilitaşın olduğu yere girer. Sonra mezkûr vadinin doğusundan geçer ve geniş yolun yanındaki..., oradan da Valtos hududundaki Kum Tepeciği adlı tepedeki dikilitaş'a ulaşır.

Yine Zihna Vilayeti'ndeki Dunba köyünü zikredilen köylerin sınırlandırıldığı üzere bütün hudutları ile vakfetti. Kuzey sınırı Zihna Suyu'nun aktığı yere ve Uskababolulu denilen köye, oradan sınır için dikilen taşın yerine kadar ulaşır. Batı sınırı ise Mecikli tarlasına, oradan sınırına, oradan Leşkerî arazisine ve Fenlû Kilisesi'nin arsasına ulaşır. Bu ikisi arasında hudut olarak üzerinde taş bulunan bir yol geçer. Batı sınırı İsmail Bey arazisi sınırına ve Bedreddin Bey tımarı olarak meşhur olan köye ulaşır. Yoldan geçer Mukbil Köprüsü'ne uğrar ve dikili taşların bulunduğu yere ulaşır. Doğu sınırına gelince bu sınır İskamto adlı köye ve Zihna sınırına kadar ulaşır ki burada, sınır için dikilmiş taşlar vardır. Daha sonra kavşakta alâmet olarak dikilmiş siyah taş bulunan geniş yola saparak devam eder.

Rumeli'de Siroz şehrinde bulunan Evrenuz Bey'e izâfetle meşhur olduğundan sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan, fakirlere, miskinlere ve diğer gelip geçenlere sığınak ve mesken olarak tahsis ettiği menzilinin tamamını, Siroz şehrinde mezkûr vâkîfın ismine izâfetle bilinen, şöhretinden dolayı sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan dükkânlarının tamamını, şöhretinden ve itibassız olduğundan sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan Polka adlı köyün tamamını, Siroz yakınında ve nehir civarında bulunan, mezkûr vâkîfa izâfetle bilinip tarif ve dahditten müstağni olan Karasu adlı tarlanın tamamını, Siroz şehrinde bulunan Zekeriya Bahçesi olarak bilinen bahçenin tamamını, Siroz'da bulunan mezkûr bahçeye yakın bütün üzüm bağlarını, daha sonra zikredilen bahçe ve üzüm bağı arasında bulunan evlerinin tamamını, Siroz'da tepenin üzerinde

bulunan mezkûr vâkîfın ismi ile bilinen iki üzüm bağının tamamını, Siroz'da mezkûr vâkîfın adına izâfetle bilinen değirmenin tamamını, Zekeriya Bahçesi diye bilinen bahçenin yanındaki tarlanın tamamını, Ulu Bahçe diye bilinen meyve ağaçlarının bulunduğu üzüm bağının tamamını, mezkûr vâkîfın mahallesinde bulunan kendi ismine izâfetle meşhur olan bu yüzden tahditten müstağni evi bitişik sahası ile birlikte herkesin kendi derecesinin gölgesinde bulunduğu günde Allah'ın rızasını ve O'nun azâbının eleminden affını talep ederek, kötü âkıbetine engel olması için, Nebî'nin -Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun- "Vakıf, kıyamet gününde mü'minin gölgesidir" va'dine ve "Sadaka Rabbin gazâbını giderir" sözüne uyarak şer'i, geçerli, sonsuza kadar sürekli sadaka ve Allah'ın (onu bozmaya çalışanları) kınaması ile koruma altına alınmış bir vakıf olarak vakfetmiştir.

Vâkîf bu tasaddukundan dönemez, bunlardan hiçbir şeyi satamaz, mülk edinemez, telef edemez. Bu vakıf, vârislerin en hayırlısı olan Allah yeryüzüne ve ondaki her şeye vâris oluncaya kadar usûlü üzerine kâim, şartları ile mahfuz, âdeti üzerine cârî olarak bu belgede tespit edildiği gibi bâkî kalacaktır. Allah'a ve kıyamet gününe inanan bir kadı veya vâlinin bu vakfı tamamen iptal etmesi, değiştirmesi ve şartlarından birisine kaldırması helal olmaz. Bunu işittikten sonra bir kimse bu vakfiyeyi değiştirirse günah onu değiştirenleredir. Allah şüphesiz işitendir, bilendir. Kim onun içindekileri değiştirmeye çalışır ise Allah'ın gazabına uğramış ve hoşlanmadığı bir işi yapmış olur. Allah onun tamahının hesabını gören, yeten ve yaptığıının cezasını verendir. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Vâkîfın alacağı sevap Allah'ın takdirine aittir ki O, iyilik yapanların iyiliklerini âlemlere şâmil olan fazlımdan mahrum etmez. Vâkîf, mezkûr büyük emir, daha önce zikredilenlerin hepsini Siroz'da bina ettirdiği zaviyenin ehli olan mütevellî, imam, müezzin, hizmetli, misafir, mücâvir ve diğerlerine ileride zikredilecek ayrıntılar üzere sahih ve şer'î sûrette vakfetmiştir.

Vâkîf, vakıf gelirlerinin öncelikle vakfın tamirine, noksanının tamamlanmasına, mezkûr zâviyenin mutfağına ve etrafındaki diğer kısımlar-

dan tamire muhtaç olan ve ne varsa hepsinin tamamlanmasına sarf edilmesini şart etmiştir. Yine vâkîf, bütün vakıfların gelirlerinin onda birinin bu vakıfların mütevellisine verilmesini şart etmiştir. Vâkîf, vakıflara hayatı boyunca kendi nefsi şerifinin, vefatından sonra ise büyük oğlu gazilerin ve mücahitlerin meliki Burak Bey'in mütevellye mutasarrıf olmasını şart etmiştir. Tevliyet hakkı olarak müteveli, yukarıda zikredildiği üzere toplam gelirden mahsulün onda birini alır ve ihtiyaçları için istediği gibi sarf eder. Buna karşılık vakıfların bakımlarını yapar, ihtiyaçlarını karşılar, gelirlerini toplar ve onda dokuzunu ileride zikredileceği üzere mezkûr vâkîfın tayin ettiği masraflar için sarf eder.

Vâkîf, büyük oğlu Burak Bey'in - Allah ömrünü uzun kılsın- ölümünden sonra kendi neslinden kalan oğullarından en iyisi ve vakıf işleri konusunda en emîninin müteveli olmasını şart etmiştir. Şâyet kendi neslinden oğulları içinde sâlih ve emin bir kimse bulunmaz ise kendi neslinden hayatta olan ancak sâlih olmayan oğlu olsa bile oğullarının oğullarından emîn ve sâlih olanı müteveli olur. Sâlih olan oğullarından kimse kalmadığında tevliyet ve tevliyet hakkı oğullarının oğullarından en sâlih ve vakıflar için en emîn olanına intikal eder. Oğullarının oğulları içinde de sâlih ve emîn kimse bulunmaz ise birinci batında şart edildiği gibi tevliyet hakkı, oğullarının oğulları mevcut olmasına rağmen, oğullarının oğullarının oğullarından en sâlih olanına aittir. Bunların sâlih oğullarının ardı kesildikten sonra ise ne kadar aşağı giderse gitsin vâkîfın sülâlesi kesilinceye kadar derece derece onlardan sonra gelen oğullar batına intikal eder. Herhangi bir batında iki oğul sâlih olmak yönünden birbirleri ile denk olurlar ise tevliyet hakkı yaşça büyük olana aittir. Yine mezkûr vâkîf, kızlarına ne kadar sâlih olsalar da kızlarının oğullarından hiçbirisine tevliyet hakkının verilmemesini ve müteveli olmamalarını şart etmiştir. Şâyet vâkîfın oğullarının nesli tamamen kesilip hiçbir sâlih erkek kalmadı ise tevliyet ve toplam gelirin onda birinden ibaret olan tevliyet hakkı bu beldenin kadısının sâlih kimselerle görüşmesi ile vâkîfın akrabalarından veya bunun dışında herhangi lâîk bir kimseye verilir.

Vâkîf, vakfın toplam gelirinin onda dokuzundan ne kendi evladına ne de evladının evladına hisse ve hak verilmemesini; ancak fakir ve muhtaç oldukları zaman diğer fakirler gibi mütevellinin izni ile vakıfların gelirlerinden faydalanabilmelerini şart etmiştir. Yine vakfın emîri (kurucusu) Siroz şehrinde kadı ve hâkim olan kimseye mezkûr vakıflara nezâret ve yardım, mütevellinin eksiklerini iyi nasihat ve güzellikle düzeltmesi için günde bir dirhem tayin etmiştir. Yine vâkîf, örfte kendisine ahi denilen, mezkûr zâviyede vekil-i harc olup buranın hizmetine, yemeğin yapıldığı ve yenildiği yerin ihtiyaçlarına bakan mutasarrıfa günlük üç dirhem para ile mutfakta pişen yemekten iki parça etli iki kap yemekten sabah-akşam olmak üzere dört kap verilmesini istemiştir. Vâkîf bu vekîlin azatlısının, sonra da azatlısının evladından nesilleri kesilinceye kadar her batında en sâlih olanının olmasını şart etmiştir. Yine vâkîf, zâviyenin imamı için vazifelerinden dolayı iki dirhem, aynı şekilde mütevellinin mezkûr vekile teslim etikleri ve vekîlin bunları zâviyenin bilinen ihtiyaçlarına sarfını yazan kâtime bir dirhem yevmiye tahsis etmiştir. Mezkûr vâkîf, zâviyenin imamının şâyet kâtiplik zahmetini üzerine alırsa, imamlık için alacağı iki dirhemini yanı sıra bu görev için ayrıca bir dirhem almasına razıdır. Ancak kabul etmez ise müteveli bu göreve başkasını tayin eder. Vâkîf zâviyenin müezzini için bir dirhem tayin etmiştir. Vâkîf, feke - fâkih - denilen zâviyenin nakibine bir dirhem yevmiye tayin etmiştir. Vâkîf, zâviyede yapılan ve burada yenen yemeklerin ahi hariç, adı geçenlere sabah - akşam az veya çok verilmesini mütevellinin ahi ile görüşüp kararlaştırmasına bırakmıştır. Vakfın emîri, Kur'ân okuyan ve sevabını mezkûr vâkîfa gönderen hâfızlar için günde dört dirhem tayin etmiştir. Bu dört dirhemi müteveli, Siroz'da oturan hâfızlardan istediklerine verirler. Hâfızlar ile görüşüp anlaşmak da mütevellinin kadı ile görüşmesi sonucu karar vereceği bir meseledir.

Vakfın gelirlerinden sözü edilen vazifelilere verildikten sonra artan kısmı Osmanlı ülkelerinde ki zâviyelerde sabah-akşam pişirilmesi âdet olan yemek için harcanır ve bu yemekten zâviyeye gelen ister zengin ister fakir olsun misafirlere, ulemâ ve fakir halka burada kaldıkları müddetçe verilir. Yine, burada pişen yemekten şâyet burada kalanlardan artarsa, zâviyenin komşularından

buranın yemeğine muhtaç fakirlere de verilir. Bütün bunlar müteveli ve ahinin inşafı verecekleri karara bağlıdır. Yine, misafirlere geldikleri anda ve ayrılırken verilen yemek de bu artan kısımdan karşılanır. Şâyet vakıfların gelirleri yeterli olduğu takdirde zâviyede kalanlara ve muhtaç fakirlere belli vakitlerde mezkûr vekilin ve ahinin uygun gördüğü miktarda turşu ve bal verilir.

Vâkif değiştirilmesini uygun gördüğünü satmak veya takas⁴¹ sûreti ile değiştirmesini şart etmiştir. Ancak bu tasarruf sadece kendisine aittir. Yine mezkûr vâkif, masrafı çoğaltmak ve azaltmak, masraftan istediğini çıkartmak, istediğini şahsı çıkarmak ve almak, çıkardığını tekrar geri almak (hususlarında) kendisinin dilediği şekilde hareket etmesini şart etmiştir. Mezkûr vâkif, vakfın gelirlerinden şâyet yukarıdaki masraflardan sonra artan olursa bu fazlalığın müteveliye bırakılmasını şart etmiştir. Mütevelinin sarf ettiğinden de artan ihtiyaç vakti için saklanır.

Vâkif bu satırlarda kendisine nispet edilen vakfın aslını takdim, te'hir, taklîl, tevfir ve isti'fa, sarf ve i'ta⁴² konularında ve velâyet-i nazardan ibaret vasıf yönünden şartların hepsini benim yanımda kabul etti. Ben de vakfın akar ve menkul yönünden aslının sıhhatine ve şartlarının nâfiz⁴³ olduğuna hükmettim.

Bu metni Mahrûsa-i Gelibolu'da hâkim olan kulların en zayıfı Muhammed İbn-i Hâc 818 (1415) senesinde yazdı.

1. Buna İbrahim b. Halil şahitlik etti.

2. Burada olana Allah Teâlâ'nın rahmetine muhtaç Hacı Halil b. Ahmet şahitlik etti.

3. Buna Oruç b. Polat şahitlik etti. Allah onu affetsin.

4. Cemal b. Şeyh Ramazan bu vesikaya şu anda yazıldığı üzere şahitlik etti.

EKİ

Evrenuz Gazi'nin Kurduğu Vakfı İptal Etmek İstemesi Üzerine Bu İsteğin Kabul Edilmediğini Gösteren Belge.

(Tercüme)

Yücelerin yücesi olan Allah'a hamd ve yarattıklarının en hayırlısı olan Muhammed

Mustafa'ya salât ve selamdan sonra Rabb-i Mecid'in kullarının en zayıfı, Sultan Mehmet Han b. Sultan Bayezid'in memleketlerinin hâkimi Cemal b. Şeyh Ramazan b. Ebî Yezid şöyle söylüyor: Bu yazımdan önce yazdığım mâlum vesikanın muhteviyatı, yine aynı yazıda işaret edilen vâkif, cömert idareci, güzel ahlâk ve iyilikleri kendisinde toplayan, Kâbe'yi, Makam'ı ziyaret eden, Mescid-i Haram'da iki yeşil meyil arasında sa'y eden, gazi ve askerlerin kumandanı, kâfirleri kovan ve perişan eden el-Hâc Evrenuz Bey b. İsa'nın ikrar ve itirafı ile sabit olmuştur. O, bu vesikada başından sonuna kadar zikredilen köyleri, tarlaları, dükkânları ve diğerlerini, Siroz şehrinde îmar ve inşâ ettiği zaviyeye vakf ve hapsedip buranın masraflarını belirttiğini imam, müezzin, müteveli ve burada yazılı diğerlerinin haklarını tayin ettiğini kabul ve itiraf etmiştir. Ben de bu duruma kabul ve rıza gösterip açık bir samimiyetle neticeye kavuşturdum. Ancak daha sonra adı geçen vâkif, zikredilen vakıflardan ve diğer hayırlarından vazgeçmek istedi. Onun bu isteği üzerine görevli müteveli azatlı Doğan geldi ve mezkûr vakıfların tashih edilip müteveliye teslim edildiğini ve değiştirilmesinin mümkün olmadığını iddia etti ve iddiasını ispat için Mahmut b. Hüseyin ve Hatice Hatun'un azatlısı Balaban'ı getirdi. Bunlar da mezkûr mütevelinin iddiasının geçerli olduğuna dair yürürlükteki yargı kurallarına uygun olarak doğru ve açık olarak şahitlik ettiler. Bunun üzerine adı geçen hâkim -Allah şanını yüceltsin ve sapıklığa düşmekten korusun- mezkûr vakıfların feshinin mümkün olmadığına ve geçerliliğinin devamına, feshinin mümkün olmamasının hükûkî olduğuna, her türlü bozulma ve itirazdan uzak

⁴¹ Satış ve takas-trampa şartlarına vakıflarla ilgili istisnalar ve vakıf hukukuna dair eserlerde ibdal ve istibdal şeklinde rastlanmaktadır. İbdal vakıf malın satılması, istibdal ise satılan malın yerine vakıf olacak başka bir aynın satın alınmasıdır. Bk. Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 195, 290.

⁴² Takdim, vakfa yapılan bazı masraflara öncelik vermek, te'hir bunlardan bazılarını ertelemek, taklîl vakıf istihkakını azaltmak, tevfir vakıf istihkakını çoğaltmak, isti'fa mütevelinin görevden ayrılması, sarf gerek görülen yerlere harcama yapabilmek, i'ta ise belli bir süre veya devamlı olarak bazı vakıfların istihkakını tercihen vermek anlamlarına gelmektedir. Bk. Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 194, 260.

⁴³ Akdın hükûkî sonuç doğurabilmesi için izin veya icâzete bağlı bulunmasıdır. Bk. Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 57.

olduğuna açıkça hükmetmiştir. Bunun üzerine mezkûr vâkıf, adı geçen mütevelliyi azletmiştir; zira vakfın şartlarından birisi de mütevelliyi atama ve görevden alma hakkının, hayatta olduğu sürece kendisinin aziz şahsına ait olmasıdır. Allah vâkıfın hayır hasenatını ve diğer iyilik sahiplerinin hayırlarını kabul etsin. Allah iyilik sahiplerinin ecrini zâyî etmez. Bu duruşma ve yazım hicret-i nebeviyenin 819 yılı Muharrem (Mart 1416) ayı sonlarında yapılmıştır.

Olayın muhtevası bana intikal etti. Ben de vakfın sıhhatine... ve iptal edilemeyeceğine, bütün temlik esaslarının ve sağlam şartlarının devam edeceğine kanûnî geçerli ve açık şekilde hükmettim. Bunu Sultan'ın memleketlerinin veordusunun hâkimi fakîr Cemal b. Şeyh Ramazan yazdı.

1. Burada olana muhyi'l millet-i ve'd din, Edirne'de müderris Mevlânâ şahitlik etti.

2. Buna ulemânın ileri geleni Mevlânâ Alaaddin el-Menteşâî şahitlik etti.

3. İmzaya kâtib-i hurûf Dâî Hamid b. Mecid el-Ankarî şahitlik etti.

4. Mezkûr vâkıfın azatlısı Ahmet şahitlik etti.

5. Mezkûr vâkıfın azatlısı Hamza aslına ve imzaya şahitlik etti.

6. Bu yazıya fakir Necmi el-Hanefî şahitlik etti.

7. Muhtevası doğru ve açıktır. Bunu Dâî Kadî Ahmet yazdı.

8. Bunu Rabbinin rahmetini dileyen Gelibolu şehrinin hâkimi fakir Muhammed b. Hâc, mezkûr vâkıfın ikrarı ve sözü üzerine yazdı.

9. Burada yazılı olana Kasım b. Osman, Allah için şahitlik etti.

10. Burada olana Hacı Muhammed b. Bayezid şahitlik etti.

11. Burada olana Yusuf b. Ayâşî şahitlik etti.

12. Bunun muhtevasını... ve güvenilirliğini asker arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi ile görevli fakir Abdülgani doğrulamıştır.

13. Burada olana Mesut b. et-Temecânî şahitlik etti.

14. Burada olana Umur b. Timurtaş şahitlik etti.

15. Burada olana İsa b. Timurtaş şahitlik etti.

16. Burada olana Balaban b. Abdullah şahitlik etti.

17. Burada olana Umur b. Efendi şahitlik etti.

18. Mesele yazıldığı gibidir. İlyas b. Halil el-Cündî. Allah onu affetsin.

19. Burada olana Selcik b. Kalkandelen şahitlik etti.

20. Burada olana Bahadır b. Kasabin şahitlik etti.

21. ... böyledir. Bunu Hamza b. Ahmet el-Menteşâî yazdı.

22. Burada olana Yavaş.... b. Abdullah şahitlik etti.

23. Burada olana Murad b. Musa şahitlik etti.

24. Burada olana Yahşi b. Malkoç şahitlik etti.

25. Burada olana İskender b. Halil şahitlik etti.

26. Burada olana İlyas veledi Kasım şahitlik etti.

27. Burada olana Veled b. Bahşâyış şahitlik etti.

28. Burada olana Oruç Bey b. Hacı Ali şahitlik etti.

29. Burada olana ben şahidim. Bunu Hazîne-i Âmire'de kâtip Hasan yazdı.

30. Burada olana Musa Ağa b. Yusuf şahitlik etti.

31. Burada olana Muhammed b. Şahin şahitlik etti.

32. Burada olana Murad b. Masrad şahitlik etti.

33. Burada olana Lulu b. Şahin şahitlik etti.

34. Burada olana Hızır b. Musa Ağa şahitlik etti.

35. Burada olana Hamza b. Temür şahitlik etti.

36. Burada olana Hızır b. Saruhan şahitlik etti.

37. Burada olana Ali b. Sucuoğlu şahitlik etti.

38. Burada olana Söğüt'lü Zevneddin şahitlik etti.

39. Burada olana Şahmelik b. Ali şahitlik etti.
40. Burada olana Süleyman b. İltutanoğlu şahitlik etti.
41. Burada olana Murat b. şahitlik etti.
42. Burada olana Yusuf b. Ömer şahitlik etti.
43. Burada olana Yunus b. Hamitoğlu şahitlik etti.
44. Burada olana Muhammed b. İltutan Bey şahitlik etti.
45. Burada olana Murad b. Katlû bey şahitlik etti.
46. Burada olana Ali b. Kara... şahitlik etti.
47. Burada olana Halil b. Mahmut şahitlik etti.
48. Burada olana Ahi el-Hanefi diye meşhur Mevlânâ Bedreddin şahitlik etti.
49. Bu vesikaya baktım ve onda olana şahitlik ettim. Bunu İshak b. Emirhan vazdı.
50. Bunun tamamını Siroz'da hatip Mevlânâ Sadreddin ve Matraklû diye meşhur Hacı İsmail şahitlik etti.
51. Ben de şahit olanlardanım. Bunu Siroz Camii'nde imam, fakir Ahmet es-Suhûlî yazdı.
52. Burada olana Müderris Şeref şahitlik etti.
53. Burada olana Ali b. Halil şahitlik etti.
54. Burada olana Derviş b. Muhammed el-Bayezidî şahitlik etti.
55. Burada olana Hacı Şahin şahitlik etti.
56. Burada olana Hacı Davud şahitlik etti.
57. Burada olana Temür... diye meşhur Hacı Ahmet şahitlik etti.
58. Burada olana ... Hayreddin şahitlik etti.
59. Burada olana Mustafa b. Musa Ağa şahitlik etti.
60. Burada olana İshak b. Musa Ağa şahitlik etti.
61. Burada olana Muhyiddin b. Hasan şahitlik etti.
62. Burada olana Bayezid b. Yahşi şahitlik etti.
63. Bunlara şahitlik ettim. Bunu zelil kul İbrahim b. Halil yazdı. Celil olan Allah onu affetsin.

64. Bunlara şehadet ettim. Hacı Halil b. Ahmet.
65. Burada olana İlyas b. Hasan Ağa şahitlik etti.
66. Burada olana İlyas b. Abdullah şahitlik etti.
67. Burada olana Seyid b. Yahya şahitlik etti.
68. Burada olana Mihal b. Aziz şahitlik etti.
69. Burada olana Musa b. Mustafa şahitlik etti.
70. Burada olana Şahmelik b. Şah şahitlik etti.

EK II

Evrenuz Gazi'nin Ölümünden Sonra Oğlu Burak Bey'in Vakfa Belirtilen Şartlarla Tasarruf Hakkına Sahip Olduğunu Gösteren Belge.

(Tercüme)

Bu vesika, sâlihlerden Hacı İshak b. Abdullah ve Kethüda Benlû'nün Yenice-i Vardar Meclis-i Şer'isine gelip, merhum ve mağfur vâkıf Hacı Evrenuz Gazi'nin hayatında, oğlu mütevellî Hacı Burak Gazi'nin vakfın gelirlerine, masrafların çıkartılması kaydı ile kendi hayatındaki tasarrufu gibi tasarrufunu şart ettiğine şehâdet ettikleri üzere şer'î ve geçerli bir vesikadır.

Bu vesika Safer 821 (Mart 1418) ortaların da yazıldı.

1. Allah'ın affını ümid eden Mahrûsa-i Yenice-i Mahmiye Kadısı Yusuf b. Yakup.
2. Burada olana fakir Hacı Muhammed şahitlik etti.
3. Burada olana fakir şahitlik etti.
4. Burada olana Süleyman b. Yakup el-İznîkî şahitlik etti.
5. Burada olana Hacı Mustafa et-Tâcî şahitlik etti.
6. İmam Mevlânâ Hayreddin şahitlik etti.
7. Burada olana fakir Hacı Davut şahitlik etti.

EVRENUZ GAZİ'NİN SEREZ'DEKİ ZAVİYE VAKFIYESİ (Metin)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله يسر الامور بلا مظاهره ومعونة ومقدر القسم لطبقات الانام بلا كلفة ومعونة الذي اكمل بعنايته رونق الدين وابهت الاسلام وصعيد برعايته الملة الحنفية مرتفعة الاعلام وجعل التملك سببا لانتظام امور الانام ومناهج الخيرات ووسائل لنيل الاجر التام وشرع التصديق والوقف للانام للنفع العام للخواص والعام حمد اتاه في وصفه افهام العقلاء وترا حار في تقديره اوهام الاولياء على ما اوضح مناهج الخير ومعامله وشيد قواعد الاسلام ودعائيه. وتشهدان محمد عبده ورسوله الذي خلقه الله تعالى من سلالة المجد والكرم وبعثه الى طامة الخلق والامم صلى الله عليه وعلى آله الذين لم تستقرا قمار دينهم بغمام الشك والبداء ولم تحتجب انوار يقينهم باكام الاهواء. صليه بتجدد على تعاقب الليالي والايام وتزايد على الانتظام الشهور والاعوام وسلم تسليما. اما بعد فلما وفق الله تعالى الامير الكبير عفجر امراء العظام واكابر الكرام ملك الفزاة والمجاهدين قاهر الكفار والمعاندين ناصر الاسلام والمسلمين رافع لواء الدين مزكى العلماء والطالبيين معون الضعفاء والمساكين الطائف بين الميلين الاخضرين وبين المروتين الحاج اورنوز بن عيسى (عفى الله عنهما الزنوب و.... ويسر بفضل العظيم ولطفه الجسيم لسلوك لسلوك سبيل العبادات ونيل سعادة الخيرات) علم ان الدنيا دنية وآخرها منية ومقيمها ضيف راحل ونعيمها ضل زائل ومن فرح فيها يوما يحزن اياما فالعقل من يجعلها ذخى اليوم التناذر ويتقار للحق ويترك للعناد.

فوقف وتصدق وحيس من خالص امواله واطيب املاكه فى حال حياته ونفاذ تصرفاته له وعليه القول والفعلية. جميع ارض الغديرة المدعو بولطوس وجميع القرية التي يقال لها مالىجاي الكائن في ناحية واردار من رالية روم ايلق حدودها كلها ومرافقها وحقوقها ارضها وبنائها الذي فيها وكل قليل وكثير هو فيها ومنها من حقوقها وكل ما يصرف بها ومنصوب اليها. وتفاصيل حدود ارض الغديرة والقرية المذكورة تكرر علي الوجه الذي ذكر في الوثيقة المذبورة بامر سلطان موسى بن بايزيد خان (خلد الله ملكه). والحد الاول من حدودها الموضع الذي نبت منه شجرة عظيم يقال له اولو قاواق ومنه الى موضع المدعو بخربة ورغاربلو... ومنه الى موضع الحجر المنصوب في ملتقى الطريقين المدعو باستوربي... ومنه ايضا الى موضع الحجر المنصوب في جزء المحجة ومنه الى موضع الحجر الاسود المنصوب القديم ومنه الى قرية المدعو ياغازشده... ومنه الى ارض الطاحونة العتيقة ومنه الى قرية يقال لها لارى الكائنة في طرف الغديرة المذكورة. وحدود هذه القرية التي يقال لها لارى وعلاماتها مشهورة ومعروفة الاحجار المنصوبة في جوانبها مستغنية عن التحديد لشهرتها. وارض جداول التي انشقت من الغديرة المذكورة من جهتها قبلية وجعلت حضائر يصاد فيها السمك من توابع الغديرة المذكورة ولواحقها والجدل الاول مدعو بوالجنذر... متصل بقرية يقال لها لارى... والثاني والثاني مدعو بكروميدو الثالث ببيزك... والرابع بولانول... ومنها الى المزرعة بورغارمور... ويمر منها ويصل الى الموضع الذي يسيل ماء الغديرة المذكورة اليه ثم يدخل منه الى البحر وموضع المعبر الذي في هذا النهر من توابع الغديرة المذكورة. وارض الحضيرة التي يصاد فيها السمك من توابع الغديرة المذكورة. ثم يرجع من المعبر المذكور ويمر الى الموضع الحجر المنصوب في الارض السبخة ومن يدخل الى الطريق الذي يصل الى حد كولكا... وايلاستورية ومنه الى مزرعة ادريس الصغير ويخرج من هذا الحد ميلا الى طرف الشمال ويصل الى موضع الحجر المنصوب في تل ومنه يمر اعدان طرفي الغديرة المذكورة الى موضع الحجر المنصوب في وسط قرية حمزة الرئيس ومنه يمر ميلا الى طرف الشمال ويصل الى التل المدعو بجيتال ايك لم تمر منه ويصل الى موضع النهر المدعو بباللوچه ايرماغى المذكور في اول الحدود. ثم يخرج من الموضع الذي يدخل ماء

وإردار العتيقة ومنه إلى البحر إلى الثلثة ومنها إلى المزرعة ناموق ومونيك ومنها يصل إلى الطريق ومنه يمر إلى الملتقى الطريقين الكائن في بنفشة كور ومنه يمر إلى الطريق المار إلى الجبل الذي يؤتي الحطب ومنه إلى موضع الحجر المنسوب في حربة نالسقو... ومنه إلى الوادي المدعوبندق درسى ويخرج من الوادي المذكور إلى الموضع المدعو باسكى حصارلق الذي فوقه حجر المنسوب للعلامة ومنه إلى البئر المعطلة ومنها يدخل إلى الطريق الذي يدخل إلى القرية يعقوب ونهر وإردار ومنه إلى موضع الحجر المنسوب ثم يمر طرف المطلعى من الوادي المذكور ويصل إلى... الكائنتين في جنب الطريق الواسع يمر ومنها يصل إلى موضع الحجر المنسوب في تل المدعوبقوم بجكى في حدودلوس. ووقف أيضا جميع القرية المدعو بدنية الكائنة في ولاية زيخنة بحدودها كلها على التحط المذكور في القرى المذكورة. فالحد الشمال من حدودها يصل إلى موضع الذي يخرج فيه ماء زيخنة وإلى حد القرية المدعو باسقابولولو ومنه إلى موضع الحجر المنسوب للحد. والحد الغربي متصل بحد مزرعة مچكلو ومنه إلى حد... ومنه يصل إلى أرض لشكرى وعروسة كنيسة فنلو ويمر من البين طريق وفي الطريق أحجار منصوبة للحد. فالحد الغربي يصل لأحد أرض اسمعيل بك وإلى قرية المشهورة بتمارى بدر الدين بك ويمر أيضا من البين طريق يمر إلى قنطرة مقبل ويصل إلى موضع الحجر المنصوبة. والحد الشرقي متصل بحد القرية المدعوة باسقامتو وإلى حد زيخنة وهنا أحجار منصوبة للحد ومنه يمر ويلقي إلى الطريق الواسع وفي الملتقى حجر اسود منصوب للعلامة.

ووقف جميع منزله الكائن في مدينة سيروز المحروسة من بلاد روم إلى المستغنى عن التحديد لشهرة بالإضافة إلى أورنوز بك وجعله مأوى ومسكنا للفقراء والمساكين وغيرها من الصادرين والواردين. وجميع الدكاكين الكائنة في محروسه سيروز المعروفة بالإضافة إلى اسم الواقف المذكور المستغنى عن التحديد لشهرتها. وجميع القرية المدعوة بولقا المستغنى عن التحديد لشهرة وعدم الالتباس. وجميع المزرعة الكائنة بقرب سيروز المحروسة عند نهر المدعو بقراصو المعروفة بمزرعة الواقف المذكور المستغنى عن التحديد لشهرة وعدم الاشتباه. وجميع الجنينة الكائنة في مدينة سيروز المعروفة بجنينة زكريا. وجميع الكرم الكائن في سيروز قريبا من جنينة المذكورة وجميع بيوت المحلة الكائنة بين الجنينة والكرم المذكورين أتقا وجميع الكرمين الكائنين في سيروز المذكور مرارا الواقعين على التل المعروفين باسم الواقف المذكور. وجميع الطاحونة الكائنة في سيروز المعروفة بالإضافة إلى اسم الواقف المذكور وجميع المزرعة الكائنة بقرب الجنينة المعروفة بجنة زكريا وجميع الكرم ذوالاشجار المثمرة المعروفة بالوباغجة. وجميع البيت الكائن في محلة الواقف المذكور مع الساحة المتصلة به المستغنى عن التحديد لشهرتها بالإضافة إلى اسم الواقف المذكور، وقفا شرعيا وحيسا مرعيا وصدقة جارية بتلة بنة مؤيدة محومة محبوسة، لوم الله تعالى وطلبنا لمرضاته يوم يكون المرأ في ضل درجاته وهبا من الألم عذابه وسدة دركاته ورغبة في وعد النبي صلى الله عليه وسلم الوقف ضل المؤمن يوم القيامة وقولة عليه السلام الصدقة تطفئ غضب الرب.

ولا رجع لهذا التصديق فيها ولا يبايع شيئ منها ولا تملك بوجه ملك ويتلف بوجه تلف قائمة على اصولها محفوظة على شروطها رية على سننها باقية على المسماة كما هذا الكتاب إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين. فلا يحل لأحد ممن يؤمن بالله واليوم الآخر من القضاة والولاة إبطال هذا الوقف ولا تغييره ولا تبديل شيئ من شروطه. ممن يبذله بعد سماعه فانما أشمه على الذين يبدلونه أن الله سميع عليم. ومن تعرض بما يشمل فيه فقد باء بغضب من الله وتعرض لسخطه. والله حسيبه وكافيه على جسيعة ومجازيه فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين. وأجر الواقف على الله وأن الله لا يضيع أجر المحسنين من فضله الشامل على العالمين. وقف الأمير الواقف المذكور جميع ما سبق ذكره على أهل زأويته التي بناها في بلدة سيروز المحروسة من المتولى ولامام والمؤذن والخادم والمسافرين والمجاورين وغيرهم على التفصيل الذي سيذكر وثقا صحيحا شرعيا.

فشرط الواقف المذكور أن يصرف أولا ما يحصل من غلاة الأوقاف لأصلاح رقابها واتمام

نقصانها ولحرمة الزاوية المذكورة ومطبخها وجميع ما يحتاج الى الاصلاح من توابعها عن ظهور الخلل فيها وعن عسر غلة جميع الاوقاف المذكورة لمن يكون متوليا في تلك الاوقاف وشرط ان يكون المتولى والمتصرف فيها نفسه الشريفة مادام في قيد الحياة وان يكون المتولى لتلك الاوقاف بعد وفاته ابنه الكبير ملك الغزاة والمجاهدين المدعو ببراق بك (ادام الله عزته وعلاه) ويتخذ حق التولية من الغلاة وهو عشر المحصولات على ما ذكر و يصرفه لما يشاء من مصالح معاشه وينظر في تلك الاوقاف باصلاح رقاتها واتمام حوايجها وجميع غلاتها وصرف نفسه اعشارها الى مصارف التي عينها الواقف المذكور على ما سيذكر.

وشرط ان الواقف المذكور ان يكون المتولى بعد وفاته ابنه الكبير براق بك (طول الله عمره) اصحاب ابناؤه الباقين الذين من صلبه وامينهم على امور الاوقاف. وان لم يوجد الرجل الصالح والامين من ابناؤه الصلبية ممن يكن صالحا وامينا من ابناؤه يكون متوليا مع وجود ابناؤه الصلبية الخير الصالحين وحيوتهم. ثم بعد انقطاع ابناؤه الصلبية الصالحين وانقرض زمانهم جعل التولية وحق التولية لاصلاح ابناؤه وامينهم على الاوقاف. وان لم يوجد الصالح والامين من ابناؤه ابناؤه فالتولية لاصلاح ابناؤه ابناؤه مع وجود ابناؤه ابناؤه وحيوتهم كما هو المشروط في البطن الاول. ثم بعد انقطاع ابناؤهم الصالحين. فالتولية لمن بعدهم من بطون الابناء. ثم وثم الى ان ينقطع ابناؤه الواقف. وان سفلوا وان استوى صلاح الابنين في اي بطن يكون التولية لأكبرهما سنا. وشرط الواقف المذكور ان لا يكون التولية وحق التولية لاحد من ابناؤه وبنات اولاده وان سفلوا ولا احد من ابناؤه ابناؤه وان كانوا رجالا صالحين. وان انقطع ابناؤه البنين بالكلية حتي لم يبق من ابناؤه البنين رجل صالح يكون التولية وحق التولية وهو عشر غلاة الاوقاف لمن رأي قاضي تلك البلدة مع مشورة الرجال الصالحين اهلا لذلك شواء كان من اقربائه او من غيرهم.

وشرط ان لا يكون لاولاد الواقف ولا لاولاد اولاده حق وتصب في تسعة اعشار غلات الاوقاف الا ان يفتقروا ويحتاجوا فحينئذ ياكلون من غلة الاوقاف باذن المتولى في ذلك الزمان كسائر الفقراء. وعين الامير الواقف ايضا لمن يكون قاضيا وحاكما في قرية سيروز درهما واحدا في كل يوم من غلة الاوقاف المذكورة ليكون له نظرو عناية للاوقاف واصلاح التقصيرات المتولى يحسن النصح والتدبير. وعين ايضا لمن يكون وكيل للخارج في الزاوية المذكورة ناظر لخدمتها وحوايج ما يطبخ وتؤكل فيها وهو المتصرف الذي يقال له في العرف اخى في كل يوم ثلاثة درهم واربع قصاع عن الطعام الذي يطبخ فيها قصعتين مع القلعتين من اللحم صباحا وقصعتين معها مساء. وشرط الواقف المذكور ان يكون ذلك الوكيل يعنى اخى من معتقه ثم من اولاد معتقه الاصلح فالاصح ايضا بعد بطن الى ان تقرضوا ثم ينصب المتولى من يراه اهلا لذلك من الرجال الصالحين. وعين ايضا لامام الزاوية في كل يوم درهمين وضيقة له وعين ايضا للكاظم الذي يكتب ما تسلم المتولى للوكيل المذكور وما يتصرف الوكيل فيه من حوايج الزاوية على ما هو المعروف في كل يوم درهما واحدا. ورضى الواقف المذكور ان التزام امام الزاوية ذلك القدر من المؤنة الكتابة يكون ذلك الدرهم او ايضا مع الدرهمين اللذين للامامة وان لم يلتزم فمشتكى آخر نصبه المتولى لها. وعين لمؤذن الزاوية في كل يوم درهما واحدا. وعين لتقيب الزاوية الذي يقال له فكه في كل يوم درهما واحدا. وفوض الواقف المذكور ما يعطى لهؤلاء المذكورين سوى اخى فما يطبخ من الطعام الذي يؤكل فيها صباحا ومساء الى قرار المتولى بمشورة اخى قليلا كان او كثيرا. وعين الامير الواقف للحفاظ الذين يقرؤن القرآن ويهيون ثواب القراءة للواقف المذكور في كل يوم اربعة درهم يعطيها المتولى من اختار من الحفاظ المتمكنين في بلدة سيروز المحروسة وفوض على الحفاظ ايضا الى رأي المتولى وذلك لمشورة القاضي بذلك البلد.

ثم بعد ذلك يصرف ما بقى من غلة الاوقاف بعد تسليم الوظائف المذكورة لاهلها الى الطعام الذي يطبخ في اول النهار وفي آخر النهار على ما هو المعروف المعتاد في سائر الزوايا التي بنيت في بلاد العثمانية ويعطى ذلك الطعام للمسافرين الواردين النازلين في تلك الزاوية اغنياء كانوا

أو فقراء وللمجاورين من العلماء وفقراء العوام مدة مجاورتهم فيها. ويعطى أيضا من ذلك الطعام المطبوخ لجيران الزاوية إن كانوا فقراء محتاجين إلى طعامها إن زاده ما يطبخ فيها من أهلها كل ذلك على قدر ما يحضر للمسافرين للاكل وقت فراقهم. ويعطى للمجاورين، وللسائلين المحتاجين في معين الاوقات من العسل والمخللات بالمعروف على قدر ما يراه الوكيل المذكور تبديل ما يستحسن تبديله بيعا أو مقايضة وهذا التصرف له لا لغيره. وشرط أن يكون الواقف المذكور يصرف ما يصرفه إلى المصارف زيادة ونقصانا وإخراج من شاء منهم إخراجا وإدخال من شاء فيهم إدخاله وإعاد من إخراجا إن أحب يعمل في ذلك... وشرط الواقف المذكور أن كان في الوقف زيادة من المصارف السابقة أن يكون الأمير في صرف تلك الزيادة خصوصا إلى رأي المتولى. فيعد ما صرف إلى ما صرف برأيه فما بقي يحفظ إلى وقت الحاجة.

أقر الواقف المذكور فيه عذبي بجملة ما نصب إليه في هذا المسطور من أصل التوقف والشروط حسب الوصف المذكور من التقديم والتأخير والتقليل والتوفير وولاية النظر في الاستعفاء والصرف والاعطاء. واني حكمت بصحته وقف الأصول من العقار والمنقول ونفاذ الشروط على النهج المضبوط.

- حرره اضعف العباد محمد بن حاج الحاكم بقلبولو المحروسة سنة ثمان وعشروثمانمة عفي عنهم.
- ١- شهد ذلك ابراهيم بن خليل.
- ٢- شهد بما فيه حجي خليل بن احمد المحتاج إلى رحمة الله تعالى.
- ٣- شهد ذلك اوروچ بن بلاد عفي عنه.
- ٤- شهد بما فيه هذا الكتاب على الوجه المحرر في هذا الحظير جمال بن شيخ رمضان.

EK-1

Evrenuz Gazi'nin kurduğu vakfı iptal etmek istemesi üzerine bu isteğin kabul edilmediğini gösteren belge: (Metin)

اما بعد حمد الله العلى الاعلى والصلاة والسلام على خير خلقه محمد المصطفى يقول اضعف عباد رب المجيد جمال بن شيخ رمضان ابى يزيد حاكم ممالك سلطان محمد خان بن سلطان بايزيدما ثبت وتحقق مضمون الكتاب معروف آخره اول كتابى هذا باقرار الواقف المشار اليه في تلك الكتاب وهو الامير المكرم جامع المكارم والشيم زائر الكعبة والمقام والسعى بين المبلىن الاخضرين في المسجد الحرام قائد الجيوش والغزات فناقل الكفرة والعشاة الحاج اورنوز بك بن عيسى بانه اقر واعترف انه وقف وحبس جملة كما ذكر في الكتاب المذكور من اوله إلى آخره من القرى والمزارع والدكاكين وغيرها من المذكورات في تلك الكتاب على زاوية التي انشأها وامرها في مدينة سيروز وبين مصارفها والامام والمؤذن والمتوالى والكتاب فيها وعين حقوقهم وحقوق غيرهم فيها قبلته وارضيته ونفذته امضاي تنفيذا صميعة صريحة. ثم اراد الواقف المذكور ان يرجع عما وقفه من المذكورات وغيرها من الخبرات ويطلبه حضر المتولى المنصوب اتقاطقان وادعى ان الاوقاف المذكورات مصححة ومسلمة إلى المتولى غير قابلة للتبديل، فاحضر على ما ادعاه محمد بن حسين ولبلبان عتق خديجة خاتون فشهد راتب الاستشهاد الشرعى والاستعضاء المرعى شهادة صحيحة صريحة موافقة لما ادعاه المرعى المتولى المذكور. فحكم الحاكم المشار اليه (اعلى الله شأنه وصانه عما شاقه) بصحة الاوقاف المذكورات ولزومها واتبرامها حكما صحيحا ولزومها شرعيا وعن المطاعين والمفاسد عربا. فعزل الواقف المذكور والمتولى المدعو المذكور لانه من جملة شرائطه نصب المتولى وعزله مفوضا إلى نفسه العزيز مادام حياته الدنيا الدنية. تقبل الله منه خيراته حسناته ومن امثاله من الخير من المحسنين فان الله تعالى لا يضيع اجر المحسنين وعلى ذلك وقع التحرير والاشهاد في اواخر شهر محرم الحرام لسنة تسع عشر وثمانمئة الهجرية النبوية.

ثبت مضمونه عندي وحكمت بصحة الوقف ولزومه... وامضايه حكما صحيحا شرعيا وحسبا صريحا مرعيا جامعا للاركان التملك حاويا للشرائط التأييد. حرره الفقير جمال بن شيخ رمضان الحاكم بالممالك السلطانية وعساكرها...

- ١-شهد بما فيه مولانا محى الملة المدرس في ادرنة المحمية.
- ٢-شهدته افضل العلماء مولانا علاء الدين المنتشاشي.
- ٣-شهد على الامضاء كاتب الحروف حميد بن مجيد الداعي الانقري.
- ٤-شهدته اخى عتق الواقف المذكور.
- ٥-شهد على الاصل والامضاء حمزة عتق الواقف المذكور.
- ٦-شهد بذلك حطه الفقير نجم الحنفى.
- ٧-وضع وصح مضمونة حرره الداعي محمود قاضى.
- ٨-احره الفقير الى رحمة ربه العقد على اقرار الواقف المذكور محمد بن حاج الحاكم مدينته قلى يولى المحروسة.
- ٩-شهد بما فيه قاسم بن عثمان لله.
- ١٠-شهد بما فيه محمد حجي بن بايزيد.
- ١١-شهد بما فيه يوسف بن اياشى.
- ١٢-صح مضمونه...وثقه الفقير عبد الغنى المأمور بفضل الخصومات في العسكر.
- ١٣-شهد بما فيه مسعود بن التماچانى.
- ١٤-شهد بما فيه امور بن تمورتاش.
- ١٥-شهد بما فيه عيسى بن تموردش.
- ١٦-شهد بما فيه بلبان بن عيد الله.
- ١٧-شهد بما فيه امور بن افتدى.
- ١٨-القضية كما كتب في حرره الياس بن خليل الجندى عفى عنهما.
- ١٩-شهد بما فيه سلجك بن قلغاندين.
- ٢٠-شهد بما فيه بهادر بن قصابين.
- ٢١-ذلك كذلك...حرره حمزة بن احمد المنتشاشي.
- ٢٢-شهد بما فيه يواش...بن عبد الله.
- ٢٣-شهد بما فيه مراد بن موسى.
- ٢٤-شهد بما فيه بخشى بن ملقوج.
- ٢٥-شهد بما فيه اسكندر بن خليل.
- ٢٦-شهد بما فيه الياس ولد قاسم.
- ٢٧-شهد بما فيه ولد بن بخشايش.
- ٢٨-شهد بما فيه اروج حجي على.
- ٢٩-اتاشاهد بما فيه حرره حسن الكاتب في الخزينة العامرة.
- ٣٠-شهد بما فيه موسى اغا بن يوسف.
- ٣١-شهد بما فيه محمد بن شاهين.
- ٣٢-شهد بما فيه مراد بن مصرات.
- ٣٣-شهد بما فيه لولو بن شاهين.
- ٣٤-شهد بما فيه حضر بن موسى اعى.
- ٣٥-شهد بما فيه حمزة بن تمر.
- ٣٦-شهد بما فيه حضر بن صاروخان.
- ٣٧-شهد بما فيه على بن صوجى اوغلى.
- ٣٨-شهد بما فيه زين الدين من سكت حاجى.
- ٣٩-شهد بما فيه شاهمليك بن على.
- ٤٠-شهد بما فيه سليمان بن ايلدوتن اوغلى.

- ٤١-شاهد بما فيه مراد بن....
- ٤٢-شاهد بما فيه يوسف بن عمر.
- ٤٣-شاهد بما فيه ينوز بن حميد اوغلى.
- ٤٤-شاهد بما فيه محمد بن ايلدوتن بك.
- ٤٥-شاهد بما فيه مراد بن قتلو بك.
- ٤٦-شاهد بما فيه على بن قرا....
- ٤٧-شاهد بما فيه خليل بن محمود.
- ٤٨-شاهد بما فيه مولانا بدر الدين الشهير باخى الخنقى.
- ٤٩-نظرت بهذه الوثيقة وشهدت بما فيها حرره اسحق بن اميرخان المنفقة.
- ٥٠-شاهد بجميع ذلك مولانا سعد الدين الخطيب في سيروز حجي اسماعيل المشتهر بمترقلو.
- ٥١-انا على ذلك من الشاهدين حرره الفقير احمد السهولى الامام في جامع سيروز.
- ٥٢-شاهد بما فيه شرف المدرس.
- ٥٣-شاهد بما فيه علي بن خليل.
- ٥٤-شاهد بما فيه وروس بك بن محمد البايزىدى.
- ٥٥-شاهد بما فيه حجي شاهين.
- ٥٦-شاهد بما فيه حجي داود.
- ٥٧-شاهد بما فيه حجي احمد المشتهر بتمور....
- ٥٨-شاهد بما فيه...خير الدين.
- ٥٩-شاهد بما فيه مصطفى بن موسى اغا.
- ٦٠-شاهد بما فيه اسحق بن موسى اغا.
- ٦١-شاهد بما فيه محي الدين بن حسن.
- ٦٢-شاهد بما فيه بايزيد بن يخشى.
- ٦٣-شهدت بذلك حرره العبد الذليل ابراهيم بن خليل.
- ٦٤-شهدت بذلك حجي خليل بن احمد.
- ٦٥-شاهد بما فيه الياس بن حسن اغا.
- ٦٦-شاهد بما فيه الياس بن عبد الله.
- ٦٧-شاهد بما فيه سيد بن يحيى.
- ٦٨-شاهد بما فيه محال بن عزيز.
- ٦٩-شاهد بما فيه موسى بن مصطفى.
- ٧٠-شاهد بما فيه شاه ملك بن شاه.

Evrenuz Gazi'nin ölümünden sonra oğlu Burak Bey'in vakfa belirtilen şartlarla tasarruf hakkına sahip olduğunu gösteren belge: (Metin)

هذه وثيقة شرعية مرعية على ما قد حضر في مجلس الشرع العزيز محروسه يكيجه واردار...
 عن الاقات والمحن حجي اسحق بن عبدالله وكتخدا بكلو الصالحات وشهدا انه المرحوم المغفور المدعو
 حجي اورنوز الواقف الغازى شرط في حياته تصرف ابنه المتولى المدعو حجي براق الغازى في غلاة
 الاوقاف فيما يشاء ويريد كتصرفه في حياته بما قيد بصرف خروج المصاريف.
 وحرر ذلك في اواسط صفر الحثير السنة احدى وعشرين وثمانمائة هجرية الى عفى الله تعالى يوسف
 بن يعقوب القاضي محروسه يكيجه...
 ١-شاهد بما فيه حجي محمد الفقير.
 ٢-شاهد بما فيه...الفقير.

۳-شهد بما فيه سليمان بن يعقوب الازنكى.

۴-شهد بما فيه حجي مصطفى التاجي.

۵-شهد بما فيه مولانا خير الدين.

۶-شهد بما فيه حجي داود الفقير.